

Put do pravde, mira i društvene kohezije u regiji bivše Jugoslavije

Izveštaj predstavlja trenutno stanje u regiji u nastojanjima da se suoči s teškim i opsežnim kršenjima ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava počinjenim u kontekstu raspada Jugoslavije.

Naglasak je na tome da je za osiguravanje bolje i mirnije budućnosti, u cijeloj regiji hitno potrebno **raditi više i bolje** na suočavanju s prošlošću.

Suočavanje s prošlošću je pitanje sadašnjosti

Narativi obojeni mržnjom i podjelom, koji su tokom ratova devedesetih bili izuzetno snažni, skoro tri decenije kasnije u regiji ponovo dobijaju zamah. **To je prijetnja pomirenju, čak i miru**, kako se vidi iz nedavnih dešavanja.

Odsustvo potpunog suočenja s nasilnom prošlošću stvara **razarajuće posljedice** po poštivanje ljudskih prava, vladavinu zakona i društvenu koheziju u zemljama regije.

Suočavanje s prošlošću daleko je od pukog osvrta u prošlost; **to je suštinski preduslov za ostvarenje trajnog mira** u kohezivnim, pluralističkim demokratskim društvima koja se zasnivaju na poštivanju ljudskih prava.

Suočavanje s prošlošću je ključ za sprečavanje ponavljanja zločina. To je pitanje poštivanja prava žrtava i stvaranje budućnosti u kojoj je malo vjerovatno da će doći do novog sukoba.

Ključni nalazi

Iskustvo suočavanja s prošlošću u ovoj regiji izgradilo je **neke pozitivne prakse od globalnog značaja**.

Odgovor na zločine počinjene tokom ratova devedesetih bio je **odlučan stav da nema nekažnjivosti**, uz pouke o tome kako se nositi s ratnim seksualnim nasiljem i njegovim posljedicama. Uz to, ova se regija smatra modelom za rješavanje pitanja nestalih osoba.

Otklanjanje zaostavštine zločina je **dugoročan proces** koji traži trajnu riješenost i angažman i državnih vlasti i međunarodne zajednice.

Skoro tri decenije nakon ratova, postoji **primjetan zastoj** u procesu suočavanja s prošlošću, što se poklapa sa širim padom nivoa poštivanja ljudskih prava i vladavine zakona u nekoliko zemalja u regiji.

Umjesto da se intenzivnije radi na njihovom uspješnom okončanju, u proteklih nekoliko godina **krivično gonjenje**

Suočavanje s prošlošću za bolju budućnost
Put do pravde, mira i društvene kohezije
u regiji bivše Jugoslavije

Kratak pregled - Tematski izvještaj

Raspad Jugoslavije

Raspad Jugoslavije obilježen je razarajućim ratovima krajem devedesetih i početkom naredne decenije. Tri su se rata desila: u Hrvatskoj (1991-1995), Bosni i Hercegovini (1992-1995) i na Kosovu* (1998-1999). Sukobi manjeg obima desili su se u Sloveniji (juni-juli 1991) i Sjevernoj Makedoniji (u to vrijeme "bivša jugoslovenska republika Makedonija") (januar-avgust 2001). Ratove su obilježili zločini kakvi nisu viđeni na evropskom kontinentu od Drugog svjetskog rata.

Šta znači suočavanje s prošlošću?

To je proces prihvatanja zaostavštine zločina širokih razmjera, sa svrhom pomirenja – naziva se i tranzicijskom pravdom. Uključuje mjere kao što su krivično gonjenje, traganje za istinom, reparacije, obrazovanje, memorijalizacija i institucionalne reforme.

*Svako spominjanje Kosova u smislu teritorije, institucija ili stanovništva, shvata se u potpunosti u skladu s Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija br.1244 (1999) i ne prejudicira statusa Kosova.

ratnih zločina, traganje za nestalim osobama i reparacije za žrtve usporavaju ili stagniraju. Primarni razlog za ovo je nedostatak političke volje.

Druge bitne mjere kao što su uspostava komisija za istinu i pomirenje, provjera javnih zvaničnika, bavljenje stvarnim uzrocima rata i inkluzivna memorijalizacija **potpuno izostaju.**

Trenutni kontekst u regiji ne pogoduje istinskom suočavanju s nasilnom prošlošću. Ne samo da brojni politički lideri u regiji ne pokazuju predanost ovom procesu, već nastavljaju manipulirati prošlošću u svrhu političke dobiti. I drugi društveni akteri kao što su vjerske vođe, javne ličnosti i neki mediji, doprinose trendu **negiranja ratnih zvjerstava i glorificiranju osuđenih ratnih zločinaca.**

Aktivisti za ljudska prava koji se bave ovim pitanjima sve se više susreću s neprijateljskim okruženjem.

Izgradnja budućnosti u kojoj se sukob neće ponoviti

Ključna odgovornost je na **državama regije i njihovim predstavnicima** da ponovo ožive napore na suočavanju s nasilnom prošlošću, konkretno kroz suđenja za ratne zločine, traganje za nestalima i reparacije.

To bi se trebalo raditi bez manipulacija, s ciljem osiguravanja maksimalnog efekta na pravdu i pomirenje. Sve bi žrtve trebale biti aktivno uključene, da se osigura da njihove potrebe i pogledi budu osnov ovakvih napora.

Mora postojati **nulta tolerancija** za negiranje genocida i drugih ratnih zločina, kao i za poticanje mržnje prema drugim etničkim grupama.

U ovoj fazi je neophodno hitno posvetiti pažnju **međugeneracijskoj dimenziji suočavanja s prošlošću**, da bi se prekinulo kontinuirano prenošenje traume i mržnje s jedne generacije na narednu. U oblastima **integriranog obrazovanja, nastave historije i memorijalizacije**, države bi trebale provoditi zakone i strategije koje suštinski doprinose suprotstavljanju negiranju zločina i historijskom revizionizmu. Promocija interakcije **među mladima** iz različitih zajednica i različitih

Metodologija

Tematski izvještaj temelji se na 15 godina sistematičnog rada Ureda komesarke za ljudska prava Vijeća Evrope na pitanjima vezanim za suočavanje s prošlošću u regiji, uključujući dijalog s državnim vlastima.

Ovaj Izvještaj nadovezuje se na prethodni Tematski izvještaj, koji je Ured Komesara za ljudska prava objavio 2012. godine, pod naslovom "*Poslijeratna pravda i pomirenje u regiji bivše Jugoslavije*" (dostupno na [engleskom](#), [bosanskom](#), [hrvatskom](#) i [srpskom](#))

zemalja bi trebala biti prioritet.

Izuzetno je značajno da se pojača politička i finansijska podrška **snažnom civilnom društvu koje radi na tranzicijskoj pravdi.** Aktivisti i dalje pronalaze kreativne načine da stvaraju atmosferu koja potiče memorijalizaciju bez podjela, pomirenje i mir. U ovom trenutku je civilno društvo najveća nada za bolju budućnost koja se temelji na ljudskim pravima i vladavini zakona.

Regionalna saradnja je jedna od ključnih komponenti za uspješno suočavanje s prošlošću u regiji, s obzirom na zajedničku nasilnu prošlost i efekte koje dešavanja u ovoj oblasti u jednoj zemlji mogu imati na druge zemlje. Bolja regionalna saradnja potrebna je u svim oblastima suočavanja s prošlošću, uključujući suđenja za ratne zločine, traženje nestalih, razmjenu naučenih lekcija, obrazovne aktivnosti i memorijalizaciju. U isto vrijeme, projekti na **nivou baze, na nivou osnovne zajednice** mogu ostvariti istinski i stvaran uticaj i pomoći pojedincima i društvima da se zaista suoče s prošlošću i prema njoj izgrade stav, i u tome ih treba podržati.

Preuzmite Tematski izvještaj

<https://bit.ly/IPTJ2023>
(na engleskom)

Preuzmite Kratki pregled

<https://bit.ly/IPTJ2023summaryBOS>